

2. utgave

Petter Gottschalk

Økonomisk kriminalitet

Ledelse og samfunnsansvar

Kapitteloversikt

Innledning 15

- 1 Bekvemmelighetsteori 21
- 2 Den økonomiske dimensjonen 37
- 3 Den organisatoriske dimensjonen 51
- 4 Den atferdsmessige dimensjonen 73
- 5 Bekvemmelighetsmodellen 85
- 6 Bekvemmelighetsempiri 117
- 7 Hvitsnippforbryteres refleksjoner 155
- 8 Organisert kriminalitet 187
- 9 Samfunnsansvar mot kriminalitet 217
- 10 Varsling om økonomisk kriminalitet 245
- 11 Gransking ved mistanke 277
- 12 Mistanke ved gransking 327
- 13 Situasjonsbestemt gransking 341

Avslutning 381

Litteratur 391

Stikkord 413

Innhold

Innledning 15

- 1 Bekvemmelighetsteori 21
 - Edwin Sutherland 23
 - Utvikling av bekvemmelighetsteorien 27
 - Hva er en teori? 30
 - En systematisk forklaring 32
- 2 Den økonomiske dimensjonen 37
 - Økonomiske trusler og muligheter 37
 - Rasjonell økonomisk egeninteresse 42
 - Ambisiøse økonomiske mål 45
- 3 Den organisatoriske dimensjonen 51
 - Yrkeskriminalitet og bedriftskriminalitet 53
 - Prinsipal-agent-perspektivet 55
 - Muligheter for kriminelle handlinger 59
 - Tilgang til strategiske ressurser 63
- 4 Den atferdsmessige dimensjonen 73
 - Nøytralisering og rasjonalisering 74
 - Sosiale konflikter og stress 76
 - Glidning og andre forklaringer 79
- 5 Bekvemmelighetsmodellen 85
 - Hypoteser for bekvemmelighet 91
 - Anvendelse av bekvemmelighetsteori 99
 - Videreutvikling av bekvemmelighetsteorien 102
 - Bidrag fra bekvemmelighetsteorien 104
 - Jakten på hvitsnippforbrytere 109
- 6 Bekvemmelighetsempiri 117
 - Dømte hvitsnippforbrytere 117
 - Den økonomiske dimensjonen 119
 - Den organisatoriske dimensjonen 124
 - Den atferdsmessige dimensjonen 127
 - Anvendelser av bekvemmelighetsempiri 130
 - Kjennetegn ved hvitsnippforbrytere 134

- Yrkeskriminalitet og bedriftskriminalitet 140
- Ledere og medløpere i hvitsnippkriminalitet 144
- Ett råttent eple eller en kurv med råtne epler 147
- Toppsjefers hvitsnippkriminalitet 148

- 7 Hvitsnippforbryteres refleksjoner 155
 - Olav Terje Bogen var der da staven brakk 155
 - Terje Strand Eriksen om justismord 158
 - Elisabeth Forsberg om brevet hun skrev 166
 - Gunn Fosse om rettslig rullett 169
 - Christer Tromsdal om Team Tromsdal 174
 - Flere hvitsnippers refleksjoner 177

- 8 Organisert kriminalitet 187
 - Hvitsnippkriminalitet som orgkrim 188
 - Klimakvotesaken 188
 - Acta-saken 189
 - Bærum-saken 189
 - Kartellvirksomhet 190
 - Cappelen-saken 190
 - Purk eller skurk 193
 - Kriminelle organisasjoner 196
 - Kriminelle prosjekter 198
 - Verdikonfigurasjoner i kriminaliteten 202
 - Markedsøkonomi i kriminaliteten 204
 - Utviklingsmodeller for orgkrim 206
 - Kriminell organisering 210
 - Politiretorikkens gjennomslagskraft 212

- 9 Samfunnsansvar mot kriminalitet 217
 - Når egen arbeidsgiver blir offer 218
 - Når eksterne aktører blir offer 220
 - Gjensidige Forsikring og Hells Angels 221
 - Hva menes med samfunnsansvar 224
 - Kriminell svikt i samfunnsansvaret 227
 - Utviklingsmodell for samfunnsansvar 228
 - Bekvemmelighet og samfunnsansvar 235
 - Selskapsstyring og antikorrupsjon 237
 - Nulltoleranse for økonomisk kriminalitet 239

- 10 Varsling om økonomisk kriminalitet 245
 - Varsleren som informasjonskilde 247
 - Faglige perspektiver på varsling 249

Varsleren Busklein i Nordic Intertrade	254
Varsleren Engen i Skjervøy kommune	256
Varsleren Berge i Gramart	259
VimpelCom-varsleren i Telenor	261
Mottak av varsling	263
Informasjonsinnhold og kildekritikk	267
Informasjonsverdi og kvalitet	272
Nye regler om varsling	273
11 Gransking ved mistanke	277
Ekstraordinær undersøkelse	278
Kjennetegn ved gransking	280
Fem strategier ved gransking	285
I Informasjonsstrategi	286
II Kunnskapsstrategi	298
III Metodestrategi	304
IV Konfigurasjonsstrategi	307
V Systemstrategi	316
12 Mistanke ved gransking	327
Telenor VimpelCom	327
Drammen kommune	329
DNB Luxembourg	331
Politiets Utlendingsenhet	334
Grimstad kommune	335
Dale Eiendomsutvikling	336
13 Situasjonsbestemt gransking	341
Mistanke om bedrageri	343
Mistanke om skattesvik	347
Mistanke om uriktig selskapsinformasjon	349
Mistanke om svik eller krenkelse	351
Mistanke om korrupsjon	352
Mistanke om økonomisk utroskap	365
Mistanke om regnskapsøvertredelse	367
Mistanke om hvitvasking	370
Bedrageri, tyveri, manipulering og korrupsjon	375
Situasjonsbestemte faktorer	376
Avslutning	381
Litteratur	391
Stikkord	413

Figur- og tabelloversikt

FIGURER

- Figur 1.1** Bekvemmelighetstriangel for hvitsnippkriminalitet 29
- Figur 2.1** Behovspyramide for hvitsnipper 41
- Figur 5.1** En konseptuell modell for de tre dimensjonene i bekvemmelighetsteorien 86
- Figur 5.2** Modell for sammenheng mellom kriminell og kriminalitet 90
- Figur 8.1** Utviklingsmodell for kriminelle organisasjoner 207
- Figur 9.1** Utvikling i bedrifters sviktende samfunnsansvar 231
- Figur 11.1** Etterretning som kobling av informasjon med kunnskap 303
- Figur 11.2** Sammenhenger mellom metoder i granskingsarbeidet 306
- Figur 11.3** Gransking som aktiviteter i verdiverkstedet 310
- Figur 11.4** Vekstmodellen for informasjonsteknologi i kunnskapsledelse 318
- Figur A.1** Hovedkategorier og underkategorier av økonomisk kriminalitet 382

TABELLER

- Tabell 6.1** Hvitsnippforbrytere med lengst fengselsstraff 118
- Tabell 6.2** Hovedkategorier av økonomisk kriminalitet 120
- Tabell 6.3** Avsløring av hvitsnippforbrytere 123
- Tabell 6.4** Styreledere med lengst fengselsstraff 124
- Tabell 6.5** Forskjeller mellom ledere og medløpere i hvitsnippkriminalitet 126
- Tabell 6.6** Nøytraliseringsteknikker benyttet av Christer Tromsdal 128
- Tabell 6.7** Offer for hvitsnippkriminalitet 129
- Tabell 6.8** Yara- og Unibuss-sakene 133
- Tabell 6.9** Kjennetegn ved hvitsnippforbrytere 135
- Tabell 6.10** Forskjeller mellom lovlydige og kriminelle hvitsnipper 138
- Tabell 6.11** Økonomisk kriminalitet på vegne av bedriften eller en selv 140
- Tabell 6.12** Statistiske forskjeller mellom ledere og medløpere i kriminaliteten 147
- Tabell 6.13** Statistiske forskjeller mellom individuelle råtne epler og hele kurver 148
- Tabell 6.14** Hvitsnippdømte toppsjefer omtalt i media 2009–2015 150
- Tabell 8.1** Forskjeller mellom kriminelle og lovlydige organisasjoner 197
- Tabell 9.1** Karakteristiske trekk i utviklingsmodellen 235
- Tabell 10.1** Modell for vurdering av informasjonskilder og informasjonsinnhold 268
- Tabell 10.2** Vurdering av informant som kilde og opplysning som informasjon 269
- Tabell 11.1** Informasjonskilder koblet til informasjonssystemer 319
- Tabell 13.1** Korrupsjonsdømte sammenlignet med andre hvitsnippforbrytere 364
- Tabell 13.2** Korrupsjonsdømte som er bestukket, sammenlignet med bestikkere 365
- Tabell 13.3** Hovedkategorier av dømte hvitsnippforbrytere 375